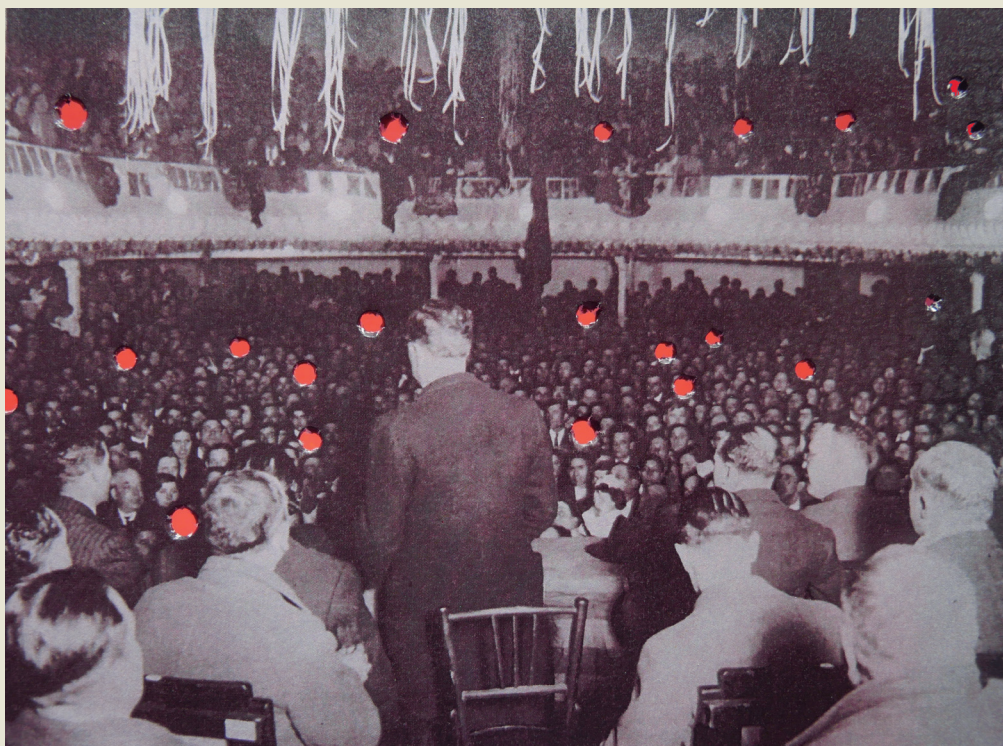

FÈLIX FIGUERAS I VALÉN
BLANCA MAMPEL I AYUSO
PAU FIGUERAS I BARTÉS

Víctimes del franquisme i l'exili, 1936-1965

Olesa de Montserrat

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Fèlix Figueras i Valén,
Blanca Mampel i Ayuso, Pau Figueras i Bartés

VÍCTIMES DEL FRANQUISME I L'EXILI, 1936-1965

Olesa de Montserrat

PRÒLEG

La història d'un país no s'escriu només amb les grans batalles, les proclamacions solemnes o els noms dels dirigents que apareixen als manuals. La història real, la que travessa generacions i configura la memòria d'un poble, es construeix també —i sobretot— a partir de les vides discretes de milers de persones anònimes que van patir les conseqüències més dures dels conflictes. Aquest llibre que teniu a les mans neix precisament d'aquesta convicció: la necessitat de recuperar els noms, les històries i les absències dels olesans i olesanes que van patir la Guerra Civil, l'exili, la deportació als camps de concentració nazis i la repressió franquista. Perquè, sense ells, la història d'Olesa de Montserrat queda irremeiablement incompleta.

Durant dècades, el relat oficial dels vencedors va imposar un silenci compacte, interessat, que condemnava al més absolut oblit els qui van perdre la guerra. Famílies senceres van aprendre a callar per protegir-se, mentre que els noms dels afusellats, empresonats, exiliats o humiliats desapareixien de l'espai públic. Avui, en canvi, la gran majoria de la nostra societat ha entès que la memòria és un deure cívic i democràtic imprescindible per conèixer

el nostre passat i recordar les víctimes. Recuperar-la no significa reobrir ferides, sinó reconèixer-les; no vol dir reviure rancúnies, sinó restituir dignitats. És, en el fons, un acte de justícia que es publiquin recerques com aquesta que ajuden a reconstruir la nostra història.

Aquest llibre, publicat pels historiadors Blanca Mampel Ayuso, Fèlix Figueras i Valén i Pau Figueras i Bartés, és fruit d'anys de recerca rigorosa, pacient i compromesa. L'accés a fonts documentals, algunes d'accessibles des de fa anys i altres d'inèdites, ha permès reconstruir amb precisió històries que fa només unes dècades semblaven irrecuperables. La digitalització de fons i l'obertura progressiva d'arxius abans restringits han estat clau per completar la cartografia humana de la repressió. Gràcies a la feina meticulosa d'aquests tres historiadors, Olesa de Montserrat recupera avui una part essencial del seu passat recent. Una tasca que segueix la ja iniciada fa dècades per Carles Roca Gotsens, el Sr. Roca, amb qui Olesa de Montserrat té un gran deute, ja que la seva tasca de recollir informació i reconstruir el passat de la vila va permetre que treballs posteriors hagin pogut veure la llum.

I és que la història local té una potència extraordinària. Ens permet entendre com els grans esdeveniments que estudiem de manera abstracta —la Guerra Civil, la posterior dictadura, la persecució política— van impactar directament en la vida quotidiana dels municipis. Quan deixem de parlar de xifres i de processos i comencem a parlar de persones concretes, la història adquireix un altre sentit. Cada vida recuperada en aquest llibre ens parla d'una família marcada, d'un futur truncat, d'un poble que va patir d'una manera terrible l'embat de la violència i de la por. Unes conseqüències que deixaren una profunda petjada en tots els seus veïns durant dècades. Podem fins i tot afirmar que en

molts casos la no reparació pública d'aquells excessos portà moltes famílies a transmetre el trauma de la injustícia a les següents generacions. Els silencis familiars, les històries interrompudes, les fotografies a les cases dels desapareguts, les preguntes mai formulades... Tot això forma part d'un llegat emocional que encara avui ressona en moltes llars. Per aquest motiu són tan importants llibres com aquest: allà on no han arribat el reconeixement de les institucions públiques o la reparació judicial a les víctimes, hi pot arribar la recerca històrica restituint memòria, dignitat i veu.

Aquest volum contribueix a fer possible aquest gest tan necessari de retornar a cadascuna d'aquestes persones el lloc que els correspon en la memòria col·lectiva d'Olesa de Montserrat. I, a més, tots tres historiadors, ho fan d'una manera rigorosa a través de l'anàlisi de les fonts, tant primàries com secundàries, que serveixen per a mostrar i demostrar com de terrible fou la repressió franquista. Un terror, el que es visqué, que en el cas d'Olesa de Montserrat superà els límits d'altres localitats, ja que no només es van fer detencions, humiliacions públiques a les dones dels vençuts, empresonaments i consells de guerra, sinó que es donaren actes de barbàrie amb episodis que portaren durant les primeres setmanes d'ocupació militar de la vila a fets tan terribles com execucions extrajudicials per part de soldats i, malauradament amb la col·laboració dels veïns mateixos, d'una sèrie d'homes i dones a la veïna localitat d'Abrera.

Aquest llibre és, doncs, un homenatge. Però és també una eina. Una eina per pensar críticament, per entendre com la violència política s'inscriu en la vida de les comunitats locals, per reconèixer els mecanismes que perpetuen la injustícia i per reivindicar el valor insubstituïble de la veritat. En un temps en què la

desinformació i la simplificació amenacen sovint la complexitat del passat, obres com aquesta són una defensa explícita de la recerca històrica ben feta: aquella que posa el rigor al servei de la memòria i la memòria al servei de la justícia.

Cal, finalment, tornar a felicitar Blanca Mampel, Fèlix Figueras i Pau Figueras per la recerca que han dut a terme. Es tracta d'un treball ingent que esdevindrà una referència historiogràfica durant anys i que, al mateix temps, contribueix a ampliar el coneixement històric sobre Olesa de Montserrat. El llibre és un autèntic patrimoni per al municipi, tant per a les generacions presents com per a les futures. En definitiva, una obra que enriqueix la memòria col·lectiva i reforça el compromís d'Olesa amb la preservació del seu passat.

ORIOl DUEÑAS ITURBE

Professor d'història contemporània
a la Universitat de Barcelona

ABREVIACIONS

ACR	Acció Catalana Republicana
ADAG	Arxius Departamentals de l'Alta Garona
AGMG	Arxiu General Militar de Guadalajara.
AHDE	Anuario Histórico del Derecho Español
AHMA	Arxiu Històric Municipal d'Abrera
AHMOM	Arxiu Històric Municipal Olesa de Montserrat
AHTCVO	Arxiu Històric de Terrassa i Comarcal del Vallès Occidental
ATMT ₃	Arxiu Tribunal Militar Territorial tercer, Barcelona
BDST	Batallons disciplinaris de soldats treballadors
BM	Brigada Mixta
CC	Camps de concentració
CECBLL	Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat
CEDA	Confederación Española de Derechas Autónomas
CNS	Central Nacional Sindicalista
CNT	Confederació Nacional del Treball

CTE	Companyia de Treballadors Estrangers (França)
DNS	Delegación Nacional de Sindicatos
EGMT	Entraide Généalogie Midi Toulousain
EMD	Edat mitjana de defunció
ERC	Esquerra Republicana de Catalunya
FAI	Federación Anarquista Ibérica
FET y de las JONS	Falange Española Tradicionalista y de las Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista
FFI	Forces Franceses de l'Interior
HM	Hospital militar
GMN	Glorioso Movimiento Nacional
GTE	Grups de Treballadors Estrangers (França)
INSEE	Institut Nacional de les Estadístiques i els Estudis (França)
JJLL	Juventuts Llibertàries
MUME	Museu Memorial de l'Exili
KLM:	Komando de Liberación de Mauthausen
KZ o KL	Konzentrations Lager (Camp de concentració)
OCRE	Oficina Central de Refugiats Espanyols (França)
OPFRA	Oficina Francesa de Protecció als Refugiats i Apàtrides (França)
PARES	Portal de Archivos Españoles
PSUC	Partit Socialista Unificat de Catalunya
RE	Renovación Española
S.a.l.	sense activitat laboral

S.d.	sense dades
SHD-AVCC	Service historique de la Défense. Archives des victimes des conflits contemporains. Caen
SNT	Servicio Nacional del Trigo
SS	Schutzstaffel
SUT	Sindicat Unió de Treballadors
TGO	Transports Generals d'Olesa
TRP	Tribunal de Responsabilidades Políticas
UAB	Universitat Autònoma de Barcelona
UdG	Universitat de Girona
UGT	Unió General de Treballadors
UR	Unió de Rabassaires
V	Voluntari

I. INTRODUCCIÓ

Aquest treball vol presentar les conseqüències humanes del franquisme a Olesa de Montserrat i detallar cadascuna de les persones que van patir l'impacte de la guerra, la repressió i la instauració del nou règim totalitari.¹

El franquisme va ser un règim totalitari, criminal i antidemocràtic:² «Hay que sembrar el terror [...] hay que dar la sensación de dominio eliminando sin escrúpulos ni vacilación a todos los que no piensen como nosotros.»

El franquisme va ser la versió espanyola del totalitarisme. En paraules del dictador de 1936:³

España se organizará dentro en un amplio concepto totalitario, con su nacionalidad, unidades nacionales que aseguren su totalidad, su unidad y continuidad implantando el más severo principio de autoridad. Las regiones españolas serán respetadas en sus peculiaridades, respondiendo a sus momentos de máximo

1. Gómez Bravo, 2012, p. 575.

2. Emilio Mola Vidal, citat a Preston, 2011, p. 305.

3. «Radio Castilla», *Diario de Navarra*, 2 d'octubre de 1936.

esplendor, pero sin que ello suponga merma la más absoluta unidad nacional, con una sola lengua, el castellano, y una sola personalidad, la española. [...] implantándose un régimen jerárquico [...]. Cuanto mayor sea la fuerza del nuevo Estado español, más se avanzará en la descentralización de aquellas funciones que no le sean específicas, y las regiones, municipios, asociaciones e individuos, gozarán de más amplias libertades, dentro del supremo interés del Estado.

Un article acadèmic de 1946 d'un jurista ho exemplifica:⁴

Desde luego, el Estado español es un estado totalitario y como tal no puede permitir la falsa libertad privada que existe en los países liberales, ha de intervenir de un modo profundo en las actividades de la Nación, pero en ello caben diversos grados, pudiendo decirse que hoy el Estado español realiza una labor de fiscalización muy considerable, que si bien responde en parte a su carácter totalitario, también se debe a la situación reinante que dadas las circunstancias internacionales, se caracteriza por la escasez en materias primas que llenen las necesidades del hombre.

El règim franquista es va autodefinir «vertebrado y ágil» sota els principis de «unidad, totalidad y jerarquía».⁵ Per això, el sistema totalitari franquista va perseguir la dissidència política i social amb tots els mitjans dels quals va disposar, sense treva i amb l'ús sistemàtic del terror i la violència. Durant la Guerra Civil, primer, i després durant la dictadura, els objectius de Franco van ser «depurar» el «pueblo español» i «limpiarlo de todos aquellos que habían hecho posible los avances democratizadores de la

4. Canga Rodríguez, 1946, p. 160.

5. Abella, 2019, p. 28.

Segunda República»;⁶ eliminar definitivament tots aquells a qui el franquisme veia com a «seres infrahumanos, sucia, repugnante, degenerada y pestilente escoria depravada, alimañas, ramera y criminales».⁷ Aquesta persecució obsessiva va provocar una infinitat de víctimes i unes conseqüències que van afectar greument la major part de la societat. L'estudi pretén detallar el nombre de víctimes i diferenciar-ne les conseqüències.

Aquest treball de recerca es va iniciar en el marc de l'estudi general del Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat sobre l'exili i deportació de la comarca.⁸ L'avenç de la recerca va portar la necessitat de conèixer i delimitar cadascuna de les persones exiliades a l'ensem que s'anaven identificant i coneixent moltes altres víctimes i es copsava l'amplitud i l'abast d'un sistema repressiu totalitari. Cada pas en la recerca ens va anar obrint nous espais d'investigació, noves víctimes i nous sistemes de repressió que presentem en aquest treball.

La recerca s'ha fet mitjançant les fonts orals i bibliogràfiques, la documentació dels diferents arxius catalans, estatals i internacionals, i el recompte quantitatiu dels padrons i modificacions de 1936, 1940 i 1945, seguint el model de Jordi Gaitx.⁹ Les fonts d'informació van ser bibliogràfiques, el testimoni dels familiars dels assassinats, dels represaliats i exiliats, els arxius digitals i formals. El procés de treball ens va fer adonar que calia conèixer les diferències exactes entre els padrons de 1936, 1940 i 1945. Per això es van tabular els tres padrons, les modificacions i el regis-

6. Arnabat Mata i Agramunt Bayerri, 2022, p. 109.

7. Preston, 2010, p. 59.

8. L'estudi sobre l'exili i la deportació al Baix Llobregat impulsat pel CECBL es va iniciar l'any 2020 en el marc de l'onzena recerca col·lectiva i fou coordinat per M. Ollé.

9. Gaitx Moltó, 2007, p. 19.

tre municipal d'enterraments (1936-1945); en total, més de 24.000 registres. Es va constatar la diferent fidelitat i cura entre el padró de 1936, fet pel Govern de la Generalitat de Catalunya, i els padrons del règim franquista, sobretot el de 1940, veritablement adulterat.¹⁰

Per tal de conèixer el destí i possible exili de les persones empadronades a Olesa calia conèixer els motius de les baixes del padró, sobretot les causades per la guerra i les repressions. Així hem elaborat les taules de les diferents formes de repressió que es troben en el treball.

Hem pogut constatar l'impacte del cop d'estat militar en els moviments de població i l'extensió temporal, la magnitud i la varietat de les conseqüències de la repressió franquista. També hem pogut constatar la repressió múltiple,¹¹ que «és una concepció àmplia i complementària de la repressió, que ens ajuda a perfilar cada cop millor la prossecució de la guerra civil enllà de la seva fi».

L'exili va ser l'efecte més important del franquisme pel nombre de persones que va afectar i per la durada dels moviments migratoris, sobretot pels reagrupaments familiars, que en el cas d'Olesa es van allargar fins a l'any 1965. La persecució de tothom que havia —o que suposadament havia— col·laborat, participat i gestionat en les institucions, els partits, els sindicats, les associacions o els moviments socials de la República va ser sistemàtica, planificada i exhaustiva. Tothom era culpable, o com a mínim sospitós, de *desafecto* a l'Estat franquista i, per tant, subjecte de persecució, fins que no es demostrés fefaentment el contrari.

El franquisme va perseguir i estigmatitzar incansablement

10. Riquer, 2010, p. 21.

11. Mir *et al.*, 2017, p. 11.

tothom que havia participat en el projecte de la República, per tal d'eliminar definitivament qualsevol intent de reforma o modificació d'un Estat espanyol franquista que es volia encallat en el segle XIX, per tal d'anorrear per sempre les idees i els valors que va representar la República.

Aquest treball vol mostrar el perfil¹² de les persones que van patir les conseqüències del cop d'estat militar franquista amb l'exili i les que van ser perseguides i reprimides pel totalitarisme d'una de les dictadures més sagnants d'Europa:¹³

A pesar de todas las limitaciones estadísticas, la dictadura española se sitúa como la segunda más sangrienta entre las europeas, tan pronto como se la compara con las cifras equivalentes de la Alemania nazi e Italia hasta 1939. Solo la superó, aunque a considerable distancia, la soviética.

Las estimaciones más fiables calculan que durante la guerra civil más de 170.000 personas fueron víctimas de la represión. Una sangría humana de dimensiones desconocidas en la historia de España y muy superior a la registrada por el fascismo italiano y el nazismo alemán en tiempos de paz, solo comparable a la de la dictadura estalinista.

No hem pogut recollir totes les víctimes de la repressió franquista, com per exemple de la repressió sobre les dones, perquè hi ha vessants de les quals no hem pogut trobar informació detallada. Un element bàsic d'informació hauria estat l'arxiu de la Delegación Local de Información e Investigación de FET y de las JONS. Malauradament, va desaparèixer d'Olesa l'any 1980. Aquest ar-

12. Preston, 2011, p. 21.

13. Gómez Bravo, 2012, p. 575.

xiu hauria estat essencial per recollir i conèixer millor tot l'abast de la persecució franquista a Olesa de Montserrat.

El març de 2026 es van obrir els arxius francesos dels exiliats de l'OCRE (Oficina Central de Refugiats Espanyols) i l'OPFRA (Oficina Francesa de Protecció als Refugiats i Apàtrides). Es va poder accedir a documents que han ampliat el nombre de persones que es van exiliar.

Al llarg del treball veureu com ens referim a les execucions del franquisme com a «assassinats» sense distingir si van ser extrajudicials o mitjançant un procés judicial. El poder militar i judicial implantat pel franquisme era il·lícit i fraudulent, va ser el resultat d'un cop d'estat i de la guerra que va suplantar el poder legal i legítim de la Segona República.

Per a nosaltres, totes les sentències del franquisme —encara més les condemnes a mort— van ser condemnes i assassinats amb aparença de legalitat. Van ser assassinats perquè van ser donades per una autoritat imposada per la força que no tenia cap presumpció d'imparcialitat, que no va jutjar fets sinó conductes i opinions polítiques i que va organitzar i planificar la persecució i l'extermini sistemàtics de l'adversari polític, social i nacional. En realitat, totes les sentències del franquisme van ser, i són, no legals i no legítimes¹⁴ i, per tant, van ser assassinats o crims d'estat.

14. Llei 20/2022, del 19 de octubre, de Memòria Democràtica, art. 4.

2. CONTEXT HISTÒRIC I SOCIAL

Olesa, durant el primer terç del segle xx, viu un fort creixement demogràfic, concretament «des de 1871 i 1930 el saldo migratori és clarament positiu: 5.057 persones».¹⁵

Entre 1900 i 1936, la població es duplica, de 3.554 a 6.728 habitants.¹⁶ Entre 1920 i 1930, hi ha un augment del 40,4% de la població, de 4.003 a 5.621 habitants. El gràfic 1 mostra l'evolució de la població des de 1830 fins a 1960, on hi ha un creixement continuat des de 1877 fins a 1936, però amb un increment molt marcat des de 1920.

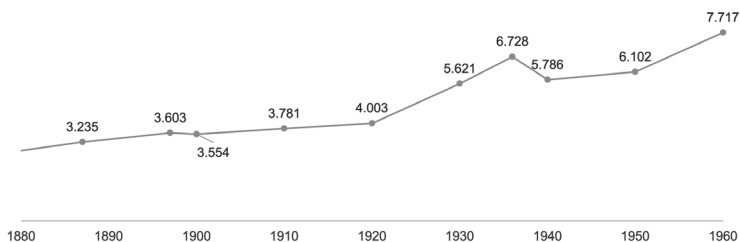
Aquest creixement de població causat pel creixement econòmic va provocar un augment dels conflictes socials a causa de la industrialització i la proletarització de la vila. El sistema polític de la Restauració borbònica no era capaç d'atendre les necessitats bàsiques. Els diferents consistoris mostren repetidament la preocupació per dotar el poble dels serveis mínims necessaris. Un cas evident era el de l'hospital, una infraestructura totalment necessà-

15. Millàs i Castellví, 2015, p. 423.

16. <<https://www.ine.es/inebaseweb/libros.do?tnp=71807>> (Consulta: 22 gener 2026)

ria per a una població tan nombrosa i només aconseguida gràcies a l'esforç de donatius particulars i la dedicació d'un patronat presidit per l'alcalde.

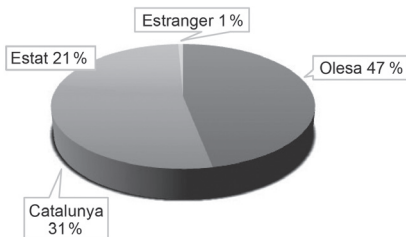
GRÀFIC 1. Evolució de la població d'Olesa, 1830-1960

Font: «Fondo documental. Censos de Población». Instituto Nacional de Estadística <<https://www.ine.es/inebaseweb/libros.do?tntp=71807>>. (Consulta: 22 gener 2026)

L'augment de població va ser, sobretot, per immigració provinent de tot Catalunya i de la resta de l'Estat. El padró de 1936 mostra que, dels 6.728 habitants, els nascuts a Olesa eren 3.157 (47%); a la resta de Catalunya, 2.099 (31%); a la resta de l'Estat, 1.426 (21%), i 46 (1%) els nascuts a l'estranger, gairebé tots fills d'emigrants espanyols vivint fora de l'Estat. El gràfic 2 mostra l'origen de la població olesana.

GRÀFIC 2. Origen de la població d'Olesa, 1936

Font: Elaboració pròpia.

Aquest creixement es va donar paral·lelament a la transformació del poble, majoritàriament agrícola, en un important centre industrial tèxtil. El padró de 1936 mostra la següent distribució dels ocupats en els sectors productius: 346 persones en el primari, 2.301 en el secundari (2.214 a la indústria tèxtil i 87 a la construcció) i 201 persones en el terciari (principalment comerç).¹⁷

Entre 1918 i 1919 es creà a Olesa el Sindicat Unificat de Treballadors, afiliat a la CNT. D'altra banda, per garantir l'ordre públic s'hi va situar un destacament permanent de la Guàrdia Civil.

Van ser anys de creixement econòmic, però de distribució desigual de la riquesa, fet que va provocar més fragmentació social:¹⁸

Los grandes aumentos salariales de los trabajadores, a la vez que se registraba una caída importante del PIB por habitante, no podían menos que erosionar severamente las rentas de las demás clases sociales, no solo de propietarios y empresarios sino también de campesinos y trabajadores autónomos.

Des de finals del segle XIX existia una oposició al règim monàrquic, conservador i caciquista, articulada pel catalanisme, el republicanisme i el sindicalisme anarquista. La forma que prendrà aquesta oposició serà majoritàriament la creació de centres, associacions, ateneus i societats recreatives i culturals que mantindran una activitat lúdica, formativa i reivindicativa, tot donant suport als candidats republicans i d'esquerres. Existia un important entramat associatiu: el Círcol Cultural i Recreatiu, l'Ateneu Republicà i la Societat L'Harmonia. També hi havia un col·lectiu simpatitzant del Partit Socialista.

17. Dades elaborades a partir del padró de 1936.

18. Maluquer de Motes, 2014, p. 179.

Els principals grups polítics conservadors a Olesa durant el règim de la Restauració van ser els tradicionalistes o carlins i els salistes. Els carlins eren el grup conservador més actiu, amb una vida associativa molt intensa i una gran activitat política. Estaven agrupats en el Círcol Tradicionalista. Els salistes, anomenats així pel nom del seu líder indiscutible, Alfons Sala, seran la representació genuïna de la monarquia borbònica i del caciquisme al districte electoral de Terrassa (on pertanyia Olesa). El salisme estarà representat pel partit Unión Monárquica Nacional, i més tard per Unión Patriótica. L'any 1907 es va crear l'Agrupació Autonomista, presidida per Pere Gual, que donava suport a Solidaritat Catalana.

El 29 de desembre de 1907,¹⁹ un membre del Partit Federal Català, Josep Canals Bou, accedí a l'alcaldia i es trencà així la continuïtat dels alcaldes conservadors. També existia Fraternitat Republicana, presidida per Joan Tost Pavia (alcalde d'Olesa de 1910 a 1914), que donava suport al Partit Lerrouxista.

En les eleccions municipals de 1910 a 1923, els grups republicans van aconseguir mantenir la majoria i, fins i tot, l'any 1920, els onze regidors eren tots republicans. El triomf continuat dels representants republicans a les eleccions municipals no s'explica sense el suport social permanent dels sectors vinculats a les associacions populars republicanes i el sindicalisme anarquista.

El Pronunciamiento de Miguel Primo de Rivera²⁰ va suspendre tots els processos electorals i el «Teniente Coronel de la Caja de Reclutas de Tarrasa» va destituir el dia 2 d'octubre de 1923 tots els regidors no monàrquics i va nomenar un consistori només amb regidors conservadors i monàrquics.

19. AHMOM, lligall 186.

20. 13 de setembre de 1923.

3. LA SEGONA REPÚBLICA

Les eleccions municipals de 1931 van suposar el triomf d'Esquerra Republicana de Catalunya també a Olesa de Montserrat, on va aconseguir vuit regidors dels dotze que hi havia a l'Ajuntament.²¹ Les forces dretanes monàrquiques i tradicionalistes que integraven una mateixa candidatura van quedar en minoria. El triomf republicà va ser acollit amb un esclat d'alegria per part de la població treballadora olesana. La victòria es va celebrar amb mobilitzacions. Les indústries locals es van paraitzar pràcticament tota la tarda del 14 i tot el 15 d'abril perquè gairebé ningú va anar a treballar.²²

L'establiment d'un estat laic suposà tot un seguit de canvis. Un va ser la secularització dels cementiris, els quals passaren de ser sota la jurisdicció religiosa a la jurisdicció civil. Aquest fet comportava la desaparició dels murs que dividien el cementiri en dues parts, una per a les persones catòliques i l'altra per a la resta. A partir d'ara, qualsevol persona, fos de la religió que fos, podia

21. AHMOM, Llibre d'actes municipals 1931-1932.

22. Ibídem. L'Associació de Fabricants d'Olesa informa a l'Ajuntament que abonarà al seu personal els jornals de la tarda del dimarts 14 i dimecres 15 en honor de la República.

ser enterrada al mateix recinte. A Olesa, l'Ajuntament també va secularitzar el cementiri, que va passar a ser propietat municipal; traspàs que provocà l'enfrontament amb els regidors de l'oposició²³ i un canvi en les relacions personals entre els membres dels partits conservadors i progressistes. La laïcitat de les institucions no era acceptada per la minoria conservadora, sobretot per part del partit tradicionalista, que fonamentava la seva ideologia sobre la base de la fe catòlica.

La partició de la societat olesana en dos blocs ideològics totalment oposats es pot veure en les revistes partidistes que es publicaven.²⁴ El carlisme o tradicionalisme editarà *Rubricata*, entre 1933 i 1936, una revista quinzenal que defensava el projecte de «Dios, Patria, Rey y Fueros» com a única possibilitat de gestió política i social. L'any 1934 apareix la revista *L'Impuls*, de tirada mensual, feta per Esquerra Republicana de Catalunya i portaveu del Círcol Federal Democràtic i Obrer, que defensava la República, la justícia social, el laïcisme i el federalisme.

El SUT, afiliat a la CNT, era l'organització que controlava l'activitat sindical olesana i el març de 1933 comptava amb 1.300 afiliats.²⁵ Amb la mediació de l'Ajuntament,²⁶ va arribar a diferents acords amb la patronal, representada per l'Associació de Fabricants, per millorar les condicions dels treballadors i regular la jornada laboral o el salari mínim.²⁷

La UR també és present a Olesa, tot i que el nombre de tre-

23. Ibídem. «Prohibir la intervenció del Sr. Rector, que per tolerància i abusivament ha vingut administrant-lo d'alguns anys a aquesta part.»

24. Amat, 2016, p. 106.

25. Informació del Ple Regional de Sindicats Únics celebrat a Barcelona del 5 al 13 de març de 1933.

26. González i Fabregat, 1988, p. 13.

27. AHMOM, Correspondència municipal, doc. 41-42.

balladors del sector primari l'any 1936 era només de 346 persones.²⁸

La recessió econòmica que vivia el país, però, va suposar un fre a les millores laborals aconseguides pels obrers. La crisi econòmica mundial del 1929 es va començar a sentir durant la República i va provocar el tancament de fàbriques, l'acomiadament de molts obrers i el retard en la implementació de les reformes socials anunciades. Aquestes circumstàncies, juntament amb la manca de capacitat o de voluntat política dels partits d'esquerra governants, van provocar un sentiment de desengany entre la classe obrera, que veia com les promeses de la República no es materialitzaven. L'augment del nombre de persones desocupades entre 1931 i 1936, a causa de la crisi internacional de 1929, derivà en un ambient de crispació i malestar social que es va reflectir en un increment de la conflictivitat social i del nombre de vagues. L'any 1933, la crisi econòmica s'aprofundí a Espanya per l'establiment d'un govern conservador i l'increment de les demandes i les mobilitzacions dels sindicats obrers.²⁹

Els dies 10 i 11 de juliol de 1933 va començar una vaga general a Olesa com a protesta i en solidaritat amb els obrers de l'empresa Montané Font, que havien estat acomiadats pel tancament de l'empresa i el trasllat de la maquinària a una altra població. Aquesta vaga va ser el primer incident amb violència que va radicalitzar i trasbalsar la vida del poble. El tancament de la fàbrica va deixar sense feina més d'un centenar de persones. Durant la vaga hi va haver diversos incidents i enfrontaments entre els piquets i les forces d'ordre públic. El primer dia es detingueren set homes i

28. Dades del cens de població de 1936.

29. Termes, 1987, p. 363-364.

dues dones. Això va provocar l'organització d'una manifestació formada bàsicament per dones que, després de recórrer els carrers, va demanar a l'alcalde la posada en llibertat de tots els detinguts. Com a resultat de les gestions dutes a terme, l'endemà al matí totes les persones van ser posades en llibertat. Al segon dia de vaga, cinquanta guàrdies d'assalt arribats de matinada efectuen diferents càrregues contra els piquets i van fer escorcolls: «Con motivo de un conflicto de carácter social existente en Olesa de Montserrat, anoche salieron para esta población una sección de Guardias de Asalto, como medida de precaución para asegurar el mantenimiento del orden.»³⁰ Juntament amb la Guàrdia Civil, prengueren «militarment la població». El dia 13 finalitzà la vaga i la vila va tornar a la normalitat.

El 9 de desembre de 1933 van succeir uns fets violents provocats per l'enfrontament entre un grup de persones de la CNT-FAI i la Guàrdia Civil. Aquest és el relat dels fets aparegut a *La Humanitat*:³¹

A Olesa de Montserrat la Guàrdia Civil és tirotejada. Un mort i diversos ferits.

A primeres hores de la matinada, a Olesa de Montserrat, una parella de la Guàrdia Civil que havia sortit a protegir una línia d'alta tensió, s'ha trobat, als afores de la població, amb un grup d'individus als quals, per considerar-los sospitosos, ha cridat l'alto. L'esmentat grup ha contestat disparant les seves pistoles contra els guàrdies, que han resultat ferits lleument. En repel·lir l'agressió ha resultat mort per arma de foc un dels agressors i d'altres, ferits, per bé que no podem precisar encara el nombre d'aquests darrers.

30. *La Vanguardia*, 11 de juliol de 1933, p. 26.

31. *La Humanitat*, 9 de desembre de 1933. També a *La Vanguardia* del dia 12 desembre de 1933, p. 7.

Després del tiroteig ha sortit de la caserna un sergent i alguns números més de la Guàrdia Civil, per tal de fer un reconeixement i protegir els guàrdies ferits. En travessar la plaça de la població, en un dels edificis de la qual hi ha instal·lat el local del Sindicat Únic, la força pública ha estat objecte d'una nova agressió. Els guàrdies han contestat a trets els que se'ls «adreçava» des d'una de les finestres de l'esmentat local.

Dominada la situació, la força pública entrà al Sindicat i es trobà a les habitacions del conserge, dos individus estirats a terra i greument ferits per arma de foc, que es suposa ho han estat durant el tiroteig sostingut amb la Guàrdia Civil. Sembla que han estat practicades algunes detencions i la situació apareix completament dominada.

El periòdic *Rubricata*, dels tradicionalistes olesans, ho explica així:³²

Moviment revolucionari a Olesa!

La nit del 8 al 9 del corrent [desembre], uns grups formats en sa majoria per xicots joves, cap a quarts d'una de la nit intentaren desarmar alguns serenos i a l'enans obligaren a que els acompanyessin a trucar a les cases dels somatenistes i altres que ells creien que tenien armes.

Al cap de pocs moments d'aquest acte el Sergent de la Guàrdia Civil Sr. Juez que passava per la Plaça de la República, rebé una descarrega sobtada des de sota les voltes de la mateixa, amb la exigència que es rendís. [...] es parapetà a la cantonada del carrer de l'Església, des d'on atacà amb gran valentia al grup apostat sota les voltes. Un viu tiroteig que sembrà el pànic entre tot el veïnatge, fou suficient per allunyar a la desbandada els revoltosos els quals a l'ésser perseguits tingueren tres baixes declarades. La

32. AHMOM, *Rubricata*, núm. 20, 16 desembre 1933.

de Ricard Garcia Moia, que resultà mort i les d'Eugeni Campos Pons i Serafi Aiguadé Canals que al sentir-se ferits es refugiaren a la part alta del Sindicat.

A l'ensem amb que occorrien aquests fets una altra colla apostats als volts de la Central Elèctrica, atacaven també de sorpresa a la parella de guàrdies que sortien de prestar-hi servei. [...]

El guàrdia Eusebi Sanz rebé al ventre una bala que el ferí lleugerament i el seu company Àngel Navarro en rebé una a la cama [...].

Fou detingut anant en auto junt amb el xofer, Eugeni Garcia qui el diumenge fou traslladat a Barcelona a disposició del tribunal d'Urgència [...].

El somatén i alguns particulars s'han posat a les ordres del Sergent de la Guàrdia Civil, que els ha distribuït en grups, principalment a la nit.

L'Alcaldia feu fixar un ban, inspirat en el Governador General, prohibint la formació de grups des de les cinc de la tarda fins a les vuit dematí.

L'Estatge del Sindicat ha sigut clausurat i segellat per l'Autoritat.

Hom comenta que el dimarts deixaren de comparèixer a llur treball una trentena de treballadors, els quals hom diu estan complicats en el moviment i que són a la muntanya.

Resultat directe d'aquests successos va ser el tancament del local social del SUT-CNT. Davant l'expansió de la violència es decretà l'estat d'alarma. El governador general de Catalunya, Joan Selves i Carner, va declarar la suspensió dels drets i garanties constitucionals, en aplicació del decret del Govern de la República:³³ «Faig avinent que, per decret del Govern de la República,

33. Col·lecció de Fullets Bonsoms (Biblioteca de Catalunya). F. Bon. 18355. Barcelona, 9 de desembre de 1933.

ha estat declarat a tota Espanya l'estat d'alarma [...] i suspesos, per tant, els drets i garanties.»

L'Alcaldia també va publicar un ban prohibint la formació de grups als carrers i als establiments des de les cinc de la tarda fins a les vuit del matí.³⁴

El gener de 1934 es van fer les segones eleccions municipals. A Olesa s'amplià el nombre d'electes, que passà a ser de setze regidors en comptes de dotze.³⁵ El resultat de les eleccions va ser de 1.446 vots per a la Candidatura del Círcol que agrupava ERC, ACR i UR, mentre que 1.054 vots van ser per a Defensa Ciutadana, amb el suport de la Lliga, Unión Monárquica Nacional, Unión Patriótica i els Tradicionalistes. El nou consistori estaria format per onze regidors del Círcol-ERC i cinc de Defensa Ciutadana.

En els mesos que governà, l'Ajuntament vetllà pel compliment de la normativa laboral en aspectes com ara la jornada de treball o el salari³⁶ i regulà alhora les taxes sobre aliments i els preus dels productes de primera necessitat.

El conflicte i l'enfrontament entre els partidaris i contraris a la República es van fer cada cop més profunds i van dividir la societat en dos blocs completament antagònics i violentament oposats. El quinzenal dels tradicionalistes, *Rubricata*, en l'edició del 12 de maig de 1934, va publicar un article de Josep Margarit Duran. Aquest paràgraf fa referència al fet que, el 12 de febrer de 1934, el canceller austríac Engelbert Dollfuss havia prohibit el partit socialdemòcrata i havia deixat fora de la llei tota oposició progres-

34. *La Vanguardia*, 13 de desembre de 1933, p. 12.

35. Soler Becerro, 2014, p. 74.

36. AHMOM, Llibre d'actes municipals 1933-1934. «Sr. Matas, denuncia que una empresa no compleix les bases convingudes referents a jornals dels seus obrers i demana s'obligui al compliment del contracte estipulat entre les representacions patronals i obreres.»

sista o d'esquerres i, el primer de maig de 1934, va proclamar una nova constitució de l'Estat austrofeixista. L'article fonamentava en déu la sobirania d'un estat:³⁷

Autoritat

Grat sia a Déu, que la vella Àustria ha donat el gran pas. D'ací endavant, el far lluminós que deu guiar-nos per la reconquesta espiritual dels estats europeus, és aquesta nació petita de territori, amb llur cabdill Dollfus, petit físicament; nació i cabdill, però, grans i herois per llurs virtuts. [...]

S'ha de respectar la voluntat del poble ... Molt bonic? Però ... i la voluntat de Qui va crear el poble? No s'ha de respectar? I si el va crear, no hi té uns drets anteriors a tot altre dret i una autoritat sobre cap altre autoritat [...]. Glòria a Àustria, doncs, que sap començar la seva reconstrucció jurídica i per tant el punt de partida per llur ordenació social baix l'autoritat de Déu!

Els dies 8 i 9 de setembre de 1934 es van esdevenir els Fets de Can Tobella. El partit tradicionalista o carlista va convocar un aplec del requetè i afiliats i simpatitzants carlins a Can Tobella, que era el centre de referència del carlisme olesà. En el document de convocatòria es pot llegir:³⁸ «A las 4 de la tarde ejercicios y prácticas militares.»

Els grups carlistes, doncs, es preparaven militarment per a l'enfrontament que es preveia poc després. L'aplec es va acabar amb la intervenció dels guàrdies d'assalt i la detenció de 93 participants, majoritàriament d'Olesa, però també de poblacions veïnes. La detenció va accentuar, encara més, l'odi i animadversió entre els grups republicans i antirepublicans.

37. AHMOM, *Rubricata*, núm. 29, 12 maig 1934, 3.

38. Carta convocatòria del requetè de Barcelona.

Els Fets del 6 d'octubre de 1934 van provocar la suspensió de l'Estatut d'Autonomia, l'empresonament del Govern de la Generalitat i la destitució de la majoria d'ajuntaments. A Olesa, el dia 15 d'octubre, un batalló de l'exèrcit aquarterat a Manresa va ocupar la vila i va destituir el consistori. Ramon Matas Navarro va ser nomenat alcalde gestor. El governador general de Catalunya designà els setze consellers que formarien el nou consistori, amb regidors de la Lliga i d'altres elements de la dreta local. Els regidors d'ERC elegits democràticament el gener de 1934, i ara apartats de l'Ajuntament, van adreçar un manifest protestant per aquesta situació i demanant:³⁹ «Abandonin el càrrec dintre del termini de 8 dies, a fi que els recurrents puguin reintegrar-se de fet i de dret, ja que en altre cas seran considerats com a culpables d'usurpació d'atribucions.»

La vida municipal estarà marcada pels enfrontaments entre els membres del consistori. Després de les eleccions generals a Corts del 16 de febrer de 1936, que suposaren el triomf de les esquerres, el dia 17 es decretà la reposició dels ajuntaments destituïts i els regidors d'ERC d'Olesa ocuparen els seus llocs el mateix dia 17 al vespre.⁴⁰

39. AHMOM, Llibre d'actes municipals 1934-1936.

40. AHMOM, Llibre d'actes municipals 1936-1939.

Foto 1. Amador Sola Nieto, a la dreta, allistat a la Columna Macià-Comanys. Front de Madrid.
Font: Arxiu Rosa Sola Franch.

Foro 2. Salvador Bartolomé Gajón, de la Columna Durruti (dret, al mig) i Just López Márquez, en primer pla, de la Columna Tierra y Libertad. Front de Madrid.
Font: Arxiu Família Bartolomé-Marcet.

Foto 3. Joana Sastre Casanovas.
Font: Arxiu familiar.

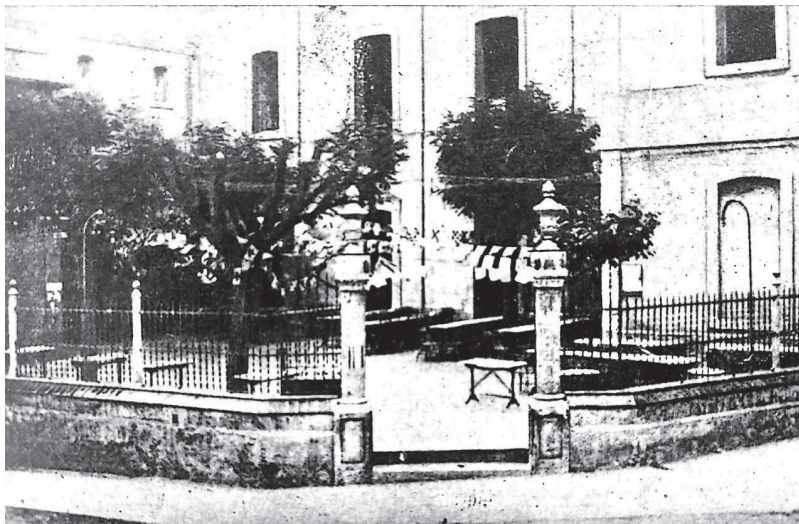
Foto 4. Dora Franch a la presó de dones de Barcelona (assegada al terra, la primera de l'esquerra).
Començament dels anys quaranta.
Font: Arxiu Rosa Sola Franch.

Foro 5. Dora Franch i la seva filla Vida poc després de retrobar-se amb el Domènec a l'exili.
Anys quaranta.
Font: Arxiu Rosa Sola Franch.

Foto 6. Empar Álvarez.
Font: Arxiu familiar.

Foro 7. El Círcol. Xamfrà carrers Anselm Clavé i Arbres.
Font: AHMOM.

Foto 8. Trinitat Pino Batista, 1936.
Font: Arxiu familiar.

Foro 9. Ángela Pino Batista (segona de l'esquerra) amb un grup d'exiliades. Tolosa, febrer de 1940.
Font: Arxiu familiar.

Foto 10. Enric Garcia Bayo i Àngela Pino Batista el dia del seu casament. Tolosa, 1945.
Font: Arxiu familiar.

DELEGACIÓN PROVINCIAL DE INFORMACIÓN E INVESTIGACIÓN
DE F.E.T. y DE LAS J.O.N.S.

Primero.

De acuerdo a la orden del Jefe Provincial del Movimiento referente a la obligación de proponer por cada Jefatura Local un Delegado de Información e Investigación y un Secretario que actuará de Delegado en ausencia o enfermedad del efectivo. El Jefe local deberá hacer la proposición a la Delegación Provincial de Información e Investigación, por conducto de la Jefatura Provincial del Movimiento, tomando todas las garantías e informes respecto a los camaradas que propongas, los cuales deberán poseer carnet de F.E.T. y de las J.O.N.S.

El Jefe Local, de acuerdo con el Delegado de Información e Investigación, deberá proponer a esta Delegación Provincial, los agentes que necesite para el servicio, los cuales deben poseer carnet de la F.E.T. y de las J.O.N.S., procurando nombrar pocos agentes, y que los elegidos cumplan con las obligaciones inherentes a su cargo.

Al hacer estas propuestas tanto de Delegados como de agentes de Información, deberás llenar la ficha que te acompaño de nº 1 y en el dorso estampar la firma del interesado.

Estos nombramientos tendrán carácter provisional ya que para extender el nombramiento definitivo es necesario incoar el expediente de personal que tiene que pasar a la aprobación de la Delegación Nacional del Servicio.

El Delegado de Información e Investigación cuidará de los siguientes servicios: Información, Ficheros, Presos y Presentados, Avalués, Salvconductos, Investigación. El Servicio de Investigación está íntimamente ligado con el de información, por ser la fuente de la misma. Cuidará de indagar la veracidad de los informes, la de los hechos y referencias dados por informantes y avalantes, así como la de los avaluados. Su misión se concretará exclusivamente a proporcionar el mayor número de elementos de juicio al departamento de Información, para que este pueda emitir con la mayor exactitud los informes que le soliciten, pero nunca se atribuirá otra función que no sea la anteriormente expresada.

Queda bien entendido que el Departamento de Investigación nada tiene que ver ni puede confundirse con la investigación policiaca, ya que esta función es privativa de los servicios Nacionales de Seguridad.

El Servicio de Investigación tendrá una Sección especial a cargo de camaradas uniformados que tendrá por misión velar que todos los camaradas observen en su vida pública la corrección y decoro que nos impone la disciplina de Palange, denunciando cualquier infracción de estos hechos así como la falta de respeto y disciplina a las Jerarquías, incumplimiento de las órdenes que se dictan sobre el saludo, uniformes, uso indebido del mismo, uso indebido de insignias, condecoraciones etc.

El Servicio de Investigación por medio de una Brigada especial cuidará de la vigilancia y mantenimiento del orden en todos los actos organizados por la F.E.T. y de las J.O.N.S., así como de la escolta personal de las Jerarquías del Partido.

P. E.
M)

I

2/1

Excmo Señor Auditor de guerra de la 4ª Región

Yo el abajo firmante Salvador Marin Gil de sesenta años de edad, estado casado, natural de Barcelona, que vive en la actualidad en C/isa de Montserrat, Plaza G. y Maragall número doce, con el mayor respeto expongo.

Que al ser tomada la plaza de Ison de Montserrat por las gloriosas fuerzas nacionales hacia el mediados del mes de Febrero de 1938, cuando yo, con treinta y nueve, fui detenido por las fuerzas de ocupación y tuve que sufrir el mismo día un consejo sumarísimo de urgencia, el cual estaba presidido por un Sr. Comandante en el que estaban presente las viudas y familiares de las víctimas durante el dominio rojo lo que dio lugar a un serio interrogatorio por parte del Sr. Comandante y me preguntó si era yo político, a lo que contesté que no. Luego me dijo que por quien había a votar, y yo le dije, que lo mismo votaba por los derechos que por las izquierdas, debido a que yo habitaba en una casa del Ayuntamiento y no pagaba alquiler, entonces el Sr. Comandante, se levantó y preguntó por tres veces a las viudas y familiares de las víctimas, si tenían algo que decir contra mi persona, contestando los allí reunidos, que no tenían que decir absolutamente nada y el Sr. Comandante, me dijo, que podía marcharme tranquilamente a mi casa, que nada me sucedería, por no haber hecho nada malo contra nadie.

Pero el día veinte y cuatro de mayo del mismo año fui detenido y puesto a disposición del Sr. juez que me juzgó el día trece de Septiembre del mismo año, por las mismas acusaciones que las anteriores, por lo cual me hubo condenado a muerte, por lo que soy yo inocente, y espero que una se dignará a revisar mi causa y se me hará la justicia que me merece, después de haber vivido muchos años en bien de la Patria y la justicia.

Barcelona, día veinte y cuatro de Enero de 1940.
nuestro auditor de guerra de la 4ª Región Militar
Salvador Marin

Ejército Popular Republicano

27 División

122 Brigada Mixta

E — M

122 BRIGADA MIXTA

13 SET 1938

REGISTRO

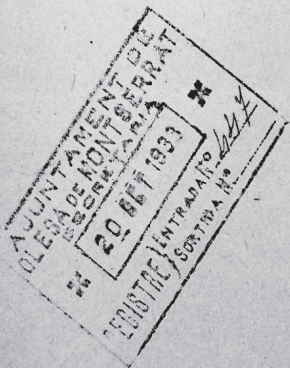
Salida n.º 5457

Ruego a Vd. se sirva comunicar a los familiares del que fué Capitán de esta Brigada D. JOSE DINARÉ AMAT, los cuales tienen su domicilio en la calle Calvario nº 3, de esa población, que dicho Capitán falleció el día 23 de agosto último en las operaciones realizadas por esta Brigada, en el sector de Corbera, haciéndoles entrega del adjunto certificado y significandoles que el de la última percepción de haberes lo recibirán directamente del habilitado de esta Unidad.

P.C. 10 de septiembre de 1938

D.O. del Mayor Primer Jefe

El Jefe de la 1ª Sección E.M.

[Handwritten signature]
1.ª Sección

AL ALCALDE DE OLESA DE MONTSERRAT (Barcelona)

146

COMISIÓN CLASIFICADORA
DE
PRISIONEROS Y PRESENTADOS
DEUSTO

Núm. 31803

III AÑO TRIUNFAL

Ruego a V. S. se sirva facilitarme a la mayor brevedad posible un completo y detallado informe respecto a los antecedentes político-sociales del individuo que reseño al dorso, procurando concretar:

- a) Partido político u organización a que estaba afiliado.
- b) Actuación antes del Glorioso Movimiento Nacional.
- c) Actuación durante el Glorioso Movimiento Nacional.
- d) Voluntario o forzado a las filas rojas; y
- e) Si su libertad significaría peligro para el Glorioso Movimiento Nacional o sería pernicioso por falta de ejemplaridad.

Dios guarde a España y conserve la vida de V. S. muchos años.

Deusto, 6 de marzo de 1939.

EL COMANDANTE PRESIDENTE

Manuel Rueda

51743

Sr. Alcalde del Ayuntamiento de

Olase de Montserrat (Barcelona)

AYUNTAMIENTO, DE OLESA DE MONTSEERAT

SECRETARIA

Rd.º F.º N.º 1484 de 27 NOV. 1945

SALIDA

Por haberlo reclamado la Superioridad y pueda ser acompañado al expediente de concesion de beneficios del Decreto de 23 de Noviembre de 1940, instado por D. CARMEN BERENGUER FERRER, ruego a V. S. se digne ordenar sea librado y remitido a este Ayuntamiento, certificacion de defuncion inscrita en ese Registro Civil de su cargo, de JOSE MONTESEERAT CAROL, ocurrida el 15 de Febrero de 1939 que figura en el tomo 56. El finado era hijo de Isidro y Elisa.

Dios guarde a V. S. muchos años.
Olesa de Montserrat, 27 de Noviembre de 1.945.

El Alcalde,

Sr. Juez Municipal y Encargado del Registro Civil de

Santa

Ayuntamiento de Olesa de Montserrat

Don Guillermo Almirall Suñol, Alcalde-Presidente del Ayuntamiento de esta Villa.

CERTIFICADO: que de las averiguaciones practicadas al efecto, MIGUEL CARDONA COMAS, esposo de la solicitante Antonia Vidal Siuró, se encontraba preso en la Carcel Modelo de Barcelona, cumpliendo condena de 15 años por un delito relacionado con la revolución y la guerra, en cuya Prisión falleció el día 28 de Julio de 1942.

Y para que conste, extiendo el presente en Olesa de Montserrat a treinta de Noviembre de mil novecientos cuarenta y cuatro.

G. Almirall

DOCUMENT 6. Certificat municipal de defunció de Miquel Cardona Comas.
Font: AHMOM, caps 72.

Apellidos Quintá Muntada Ventura Nombre Quintín
 Conocido por _____ Prisión de LERIDA

Se halla a disposición de (1) la Dirección General Prisiones
16-6-43 Lib

Nombre del padre Martín
 Nombre de la madre Colores
 Nombre del cónyuge Paquita Montardet Cervera
 Edad 35 Naturaleza San Felíu Guixols
 Partido de La Bisbal Provincia de Gerona
 Vecindad Olea Montserrat Provincia Barcelona
 Domicilio Sta. Elisa, 12 Profesión mecánico
 Delito auxilio a la rebelión
 Ingresó en 28 de febrero de 1942
 Procedente de la Celular de Barcelona
 Condenado por sentencia 25 de Junio
 de 1941 a la pena de 15 años
Lerida, de 12 ABR. 1943 de 194
 El Director,

Sello de la Prisión Sello de Registro
 21 AGO. 1942

(1) Indique concretamente Juzg. Tribunal o Autoridad gubernativa.

DOCUMENT 7. Fitxa penitenciària de Quintí Muntada Ventura.

Font: Registro-Índice de la Población Reclusa (1938-1955). Archivo General de la Administración. PARES.

Apellidos Solé Treixas Nombre Montserrat
 Conocido por _____ Prisión de Prisión Provincial de Mujeres

Se halla a disposición de M. Sr.
26-7-43 - lib. 100 días

Nombre del padre Francisco
 Nombre de la madre Antonia
 Nombre del cónyuge Soltera
 Edad 28 Naturaleza Olea Montserrat
 Partido de _____ Provincia Olea n
 Vecindad Olea Provincia _____
 Domicilio Sta. Oliva 97 Profesión SL
 Ingresó en 12 de Hun. de 1943
 Condenado por sentencia de _____
 de 19 a la pena de cin días
Barcelona de 12 de 1943
 El DIRECTOR,
 El Director,

Sello de Registro

(1) Indique concretamente Juzg. Tribunal o Autoridad gubernativa.

DOCUMENT 8. Fitxa penitenciària de Montserrat Solé Freixas.

Font: Registro-Índice de la Población Reclusa (1938-1955). Archivo General de la Administración. PARES.

4. EL PRONUNCIAMIENTO FRANQUISTA I LA GUERRA

El fracàs del cop d'estat del juliol de 1936 va provocar l'inici del procés revolucionari i de la guerra. El Govern central va decretar la dissolució de l'exèrcit. Això, juntament amb la desaparició, a la pràctica, de l'organització jeràrquica de les forces d'ordre públic, i en el cas d'Olesa l'ocupació del carrer per grups armats revolucionaris, va donar pas a la violència, la repressió i l'assassinat de membres del clergat, de partits de dreta, de classes acomodades, de catòlics practicants o de qualsevol que fos considerat contrarevolucionari.

El dia 17 de juliol, el cap de la Guàrdia Civil va abandonar la caserna del poble i es desplaçà cap a Barcelona per unir-se als militars. Olesa va ser un dels primers llocs dels entorns on es va cremar l'església, el dia 20 de juliol. Com explica Oriol Dueñas:⁴¹

Fou un fet que la revolució posterior al cop d'estat del 19 de juliol de 1936 va desencadenar una onada d'anticlericalisme i d'ico-

41. Dueñas Iturbe, 2022, p. 82.

noclàstia, amb saqueig, vandalisme, profanació, enderroc o incendi d'edificis i elements mobles del patrimoni religiós o del patrimoni que era en mans d'institucions o de particulars associats al món conservador.

Es va incendiar l'església amb tots els ornaments i l'altar barroc. També es volia cremar l'arxiu parroquial, però la intervenció del secretari municipal, Sr. Joan Baptista Izquierdo Andreu, que va fer entendre la necessitat de l'arxiu per poder certificar dades de filiació, va salvar-lo de la crema. Igualment, es van saquejar i cremar els diferents elements de les processons de Setmana Santa que es guardaven a diverses cases d'Olesa.

El Comitè Local de Milícies Antifeixistes es va formar entre el 19 i el 20 de juliol. Va estar condicionat pel Comitè Revolucionari de la CNT-FAI que, a la pràctica i amb armes a les mans, organitzava i ordenava la vida d'Olesa. Va actuar amb una extrema violència per imposar la revolució i eliminar els considerats enemics, i va iniciar la requisa de les armes de particulars,⁴² majoritàriament del sometent. També va procedir a la confiscació dels béns immobles i mobles de qui classificaven com a faccions.⁴³ El 25 de juliol de 1936, la CNT va segrestar la propietat d'Arseni Sala Dinars, del carrer dels Arbres; el dia 27 de juliol, la FAI, la propietat dels germans Ignasi i Antoni Ubach Casanovas del carrer República Argentina; el dia 29 de juliol, la UGT, la propietat de Ramon Matas Navarro del carrer Coscoll; el 30 de juliol, la CNT, el Teatre Olesa (els Salistes), copropietat de Ramon Matas Navarro, Salvador Casas Baltasar, Baudili Margarit Roca, Antoni Ubach Casanovas, Josep Pujol Batalla, Estrella Aloy i Francesc

42. La llista dels membres del sometent amb llurs armes era a la caserna de la Guàrdia Civil.

43. AHMOM, caps 53.

Fort, del carrer Anselm Clavé; el 4 d'agost, la CNT, la propietat de Concepció Marsal Boye del carrer Progrés; el 8 d'agost, el PSUC, la propietat de Llorenç Zapater Pascual del carrer Anselm Clavé; el 14 d'agost, la CNT, el Saló Goya, propietat de Josep Colom Calvet del carrer Anselm Clavé; el 17 d'octubre, la UGT, la propietat de Salvador Casas Baltasar del carrer Coscoll, i el 28 de desembre, la UGT, la propietat de Josep Tobella Barrera del carrer dels Arbres. També va ser ocupat i expropiat el Casal Catequístic del carrer Metge Carrera.

Les ocupacions i expropiacions es feien per iniciativa dels sindicats i partits al marge del Comitè Local de Milícies Antifeixistes, que només podia acceptar els fets consumats. La signatura de l'«acta de incautación», per part de la CNT la feien el Comitè Central del Sindicat, el Comitè Revolucionario i el Comitè de Milicias Antifascistas, i portava l'aval del Comitè Regional de Cataluña de la CNT-AIT. Les ocupacions del PSUC només portaven la signatura del partit i l'entrada de registre de la Comissió de Responsabilitats de la Generalitat de Catalunya.

El dia 21 de juliol es va cometre el primer assassinat quan membres del Comitè Revolucionari van voler desarmar un membre del sometent. A partir de llavors es va iniciar la recerca i assassinat de diferents persones. Segons explica Oriol Dueñas:⁴⁴

Amb el control de l'armament per part de les organitzacions obreres, sobretot de la CNT-FAI, el poder passà de les institucions al carrer. A partir del 20, però sobretot del 21 de juliol, l'ajuntament va perdre el poder i aquest passà a mans de la CNT-FAI. Això donà inici als fets revolucionaris i violents a Olesa. El consistori, encapçalat per l'alcalde d'ERC Fèlix Figueras Aragay, es

44. Dueñas Iturbe, 2007b, p. 48.

va veure desbordat per aquells esdeveniments imprevistos i indefens davant tota aquella munió de gent armada. A més, s'hi afegien les notícies que anaven venint de Barcelona, les quals tallaven tot intent de recuperar el poder amb la confirmació que la Generalitat de Catalunya era incapaç de controlar la nova situació.

Des dels primers dies de violència, l'alcalde i els regidors juntament amb l'ajut del secretari municipal, Sr. Izquierdo, i altres persones, van fer tot el possible per salvar les vides dels amenaçats per les «patrulles».⁴⁵ Membres de la CNT-FAI i altres individus sense escrúpols van organitzar «la patrulla» per assassinar aquelles persones considerades contrarevolucionàries. Van requisar vehicles,⁴⁶ com un camió de la fàbrica del Molí que tenia la caixa tançada i que feien servir a per transportar les víctimes fins al lloc on eren assassinades, «el camió de la mort».

Per intentar deturar els assassinats, l'alcalde, d'acord amb el secretari municipal i el jutge de pau, va autoritzar que s'anés a cercar armes a Barcelona per fer front a la violència indiscriminada. Un testimoni d'aquest fet recorda la conversa del seu pare:⁴⁷

Recordo molt bé el dia que van venir a casa l'alcalde Fèlix Figueras Aragay i el tinent d'alcalde Joan Jané Casajoana. Es van trobar al despatx de casa per parlar de com aturar els assassinats. El pare els retreia que no haguessin plantat cara als «matons» i li respongueren que no podien fer-ho perquè no disposaven d'armes. Llavors acaloradament, els va dir que les podien anar a buscar a Barcelona. La resposta, en to enfadat, va ser: «Per què no hi vas tu?» Tot cridant va dir: «Doncs potser sí que ho faré!»

45. Ídem, p. 120-121.

46. Entre d'altres, tres de TGO: un Ford mat. B-13628, un Chevrolet mat. B-31517 i un GMC mat. B-54755.

47. Roca i Gotsens, 2012.

A principis de setembre, Pere Roca Marcet, Joan Navarro Amat i el jutge de pau Ermengol Maylinch Escandill van anar a buscar armes, facilitades pel recentment format PSUC, amb la condició que el PSUC d'Olesa en retingués una part. Les armes es van repartir entre membres del PSUC-UGT i ERC.

El 16 d'octubre de 1936 es va formar un nou Ajuntament presidit per Miquel Matas Estebanell, amb tots els partits antifranquistes,⁴⁸ per membres de la CNT i de les patrulles de control: sis regidors d'ERC, sis regidors de la CNT, quatre regidors del PSUC, dos regidors d'UR i dos regidors d'ACR. L'Ajuntament va exigir i pactar que s'aturessin els assassinats indiscriminats de persones per les patrulles de la CNT-FAI i es va acceptar.

Malgrat l'acord, el 27 d'octubre són assassinats Llorenç Zapa-ter Pascual i Vicenç Salvador Gonell al seu poble natal de Castelló, refugiat allí per evitar ser trobat. L'11 de novembre és assassinat Joan Garcia Bernades; el 16 de novembre, Eduard Cristià Bofarull, i el 27, Sebastià Martinella Valls. Davant les queixes i protestes de la major part del consistori, els membres de CNT-FAI es van excusar tot dient que les patrulles que havien comès els assassinats no eren d'Olesa. Llavors, els altres partits van decidir que si tornava a haver-hi detencions intervindrien amb les armes que havien aconseguit a mitjan setembre.

El 30 de novembre de 1936, un grup de patrullers vinguts probablement de Terrassa, juntament amb individus d'Olesa, van detenir 22 persones⁴⁹ per traslladar amb el «camió de la mort»

48. AHMOM, Llibre d'actes municipals 1936-1939.

49. Les persones segrestades van ser: Baltasar Batalla Cuatrecasas, Josep Batallé Cortés, Pere Boada Margarit, Bruno Bou Gotsens, Ramon Duran Torres, Emili Foriscot Mollat, Antoni Gassó Montserrat, Isidre Margarit Bayer, Josep Margarit Campanyà, Jaume Margarit Obiols, Emili Mata Riba, Francesc Monné Casanova, Jaume Pascual Carreras, Antoni Puig Font, Josep

en direcció a Terrassa (probablement cap al cementiri). El testimoni oral de Carles Roca Gotsens, confirmat per altres testimonis, explica la reacció que van provocar les detencions:⁵⁰

En saber-ho, el pare (Pere Roca) juntament amb altres companys del PSUC i ERC els van empaitar amb dos cotxes, un cotxe de «l'Agència», que conduïa en Fèlix Figueras Aragay i l'altre, del «Ventura» (Josep Canals Casals).

En el primer hi anaven, a més del conductor, en Josep Torres, en Joan Jané Casajoana i el Sempera, i a l'estrep del vehicle en Joaquim Mata Gallén (armat d'un fusell màuser i dues bombes de mà). A l'altre vehicle hi anaven, a més del xofer, el pare, en Josep M. Moragas Casanovas i en Pau Serrat Batalla i a l'estrep l'Esteve Vilella Pla. En Mata Gallén i en Vilella eren soldat i sotsoficial de l'exèrcit i estaven de permís. Per això tenien armes i bombes de mà (el Vilella, un «Naranjero», subfusell de repetició amb carregadors de 9 mm). La resta de militants del PSUC i ERC també portaven pistoles però, amb prou feines les sabien usar. El pare i en Fèlix Figueras ni tan sols havien fet el servei militar, l'un perquè era fill de vídua i l'altre es va alliberar pagant el corresponent cànon. Els van trobar a la carretera de Viladecavalls, passat el pont de la riera de Sant Jaume; allí la carretera té un llarg tram de pujada i el camió anava molt a poc a poc, de manera que els van poder avançar; entre tant els dos membres de l'exèrcit van baixar dels estreps dels cotxes, aprofitant que la carretera passa per la vessant de la muntanya es van enfil·lar pel marge de la carretera, cap amunt el bosc de pins, situant-se per damunt dels vehicles i milicians. En un primer moment els milicians es van negar a deixar els presoners, però en veure's amenaçats pels dos soldats van acceptar d'entregar-los, invocant la causa comú contra el feixisme. Els van tras-

Ribé Bernet, Albert Salvador Gonell, Llorenç Segura Cascante, Adolf Sol Davo, Ignasi Ubach Casanovas, Domènec Vendranas Navarro, Ramon Vila Canyadell i Carles Vinyals Velasco.

50. Roca i Gotsens, 2012.

lladar a Olesa i per mitjà de l'alcalde (Miquel Matas Estebanell) van ser traslladats a la presó Model de Barcelona per la Guàrdia d'Assalt. No es fiaven que els de la FAI local els paressin un parany de camí a Barcelona en un dels molts controls de carretera que altres comitès de la FAI hi tenien.

Dels 22 detinguts tres van quedar en llibertat. El secretari municipal (Sr. Izquierdo) va negociar l'alliberament de l'Emili Foriscot Mollat. El Domènec Vendranas Navarro i l'Emili Mata Riba es van oferir voluntaris a la columna «*Rojo y Negro*»: el primer va fer de transportista de subministres amb el seu camió, i el segon de cuiner al front. Els altres 19 van ingressar a la presó.

La intervenció de militants del PSUC i ERC va evitar els assassinats de 22 persones.

VÍCTIMES DE LA REPRESSIÓ REPUBLICANA

La repressió a la rereguarda republicana va provocar 38 assassinats de persones majoritàriament vinculades als partits conservadors, monàrquics i catòlics, però també hi va haver revenges personals per temes laborals i de propietat. La taula 1 recull els assassinats per la repressió republicana de rereguarda.

TAULA 1. Víctimes de la repressió a la rereguarda, 1936-1937

Núm.	Nom	Edat	Professió	Lloc mort	Filiació política
1.	Aznar Gallego, Alfredo	47	Guàrdia Civil	Olesa	—
2.	Boada Bayona, Carles	42	Obrer	Castellbell i el Vilar	RE
3.	Boada Bayona, Marià	55	Obrer	Castellbell i el Vilar	RE

Núm.	Nom	Edat	Professió	Lloc mort	Filiació política
4.	Boada Domènech, Francesc	26	Comerç	Afores d'Olesa	Lliga
5.	Casals Bernades, Salvador	39	Comerç	Castellbell i el Vilar	RE
6.	Casas Baltasar, Salvador	68	Propietari	Cantallops	RE
7.	Cristià Bofarull, Eduard	32	Director fàbrica	Olesa-Vila-decavalls	Lliga
8.	Cuevas Bayona, Antoni	48	Obrer	Castellbell i el Vilar	Tradicionalista
9.	Cuevas Bayona, Marià	38	Obrer	Castellbell i el Vilar	No
10.	Duran Duran, Jaume	71	Propietari	Olesa	Tradicionalista
11.	Font Pujabet, Artur	32	Tècnic tèxtil	Castellbell i el Vilar	Tradicionalista
12.	Garcia Bernades, Joan	38	Encarregat	Terrassa	Tradicionalista
13.	Gassó Montserrat, Leandre	40	Industrial	Castellví de Rosanes	Tradicionalista
14.	Gibert Figueras, Joan	26	Obrer	Castellbell i el Vilar	Tradicionalista
15.	Janer Pujol, Miquel	48	Barber	Castellbell i el Vilar	Tradicionalista
16.	Jover Oleart, Jaume	56	Industrial	Castellví de Rosanes	CEDA

Núm.	Nom	Edat	Professió	Lloc mort	Filiació política
17.	Margarit Campanyà, Joan	39	Fabricant	Costes del Garraf	Tradicionalista
18.	Margarit Duran, Josep	30	Tècnic tèxtil	Ctra. Terrassa-Martorell	Tradicionalista
19.	Margarit Font, Benet	60	Industrial	Ctra. Terrassa-Martorell	Tradicionalista
20.	Margarit Vilalta, Benet	40	Industrial	Barcelona	Tradicionalista
21.	Martí Batallé, Antoni	63	Exsergent GC	Ctra. Terrassa-Martorell	—
22.	Martinella Valls, Sebastià	55	Obrer	Olesa	CEDA
23.	Masabeu Pujol, Josep	23	Mercantil	Vacarisses	Lliga
24.	Massana Rovira, Joan	54	Sacerdot	Olesa	Tradicionalista
25.	Pascual Batallé, Josep	39	Pagès	Rellinars	Tradicionalista
26.	Pascual Font, Jaume	25	Obrer	Castellbell i el Vilar	Tradicionalista
27.	Pascual Font, Joan	19	Comptable	Castellbell i el Vilar	Tradicionalista
28.	Pallàs, Josep	—	Obrer	Castellví de Rosanes	—
29.	Riba Bisbal, Fidel	23	Obrer	Castellbell i el Vilar	Tradicionalista
30.	Ribas Duran, Ignasi	56	Industrial	Ctra. Terrassa-Martorell	Tradicionalista

Núm.	Nom	Edat	Professió	Lloc mort	Filiació política
31.	Rosies Fabrès, Ernest	49	Confiter	Castellbell i el Vilar	Tradicionalista
32.	Rovira Capdevila, Joan	56	Industrial	Castellví de Rosanes	Tradicionalista
33.	Salvador Gonell, Vicenç	31	Obrer	Vistabella (Castelló)	—
34.	Sastre Guixa, Salvador	39	Tècnic tèxtil	Castellbell i el Vilar	Lliga
35.	Tobella Galceran, Josep	39	Farmacèutic	Ctra. Terrassa- Martorell	Tradicionalista
36.	Tobella Ubach, Magí	43	Industrial	Ctra. Terrassa- Martorell	CEDA
37.	Travé Pol, Josep	21	Obrer	Vacarisses	Lliga
38.	Zapater Pascual, Llorenç	42	Sastre	Barcelona	Lliga

Font: Elaboració pròpia.

Solé i Villarroya⁵¹ van fixar la repressió republicana a Olesa de Montserrat en 36 persones i el 5,4 per mil. La recerca n'ha identificat 38. Això seria el 5,6 per mil, essent la mitjana de Catalunya de 2,9 per mil, Olesa de Montserrat estaria molt per sobre de la mitjana.

Una de les víctimes que hem identificat, Josep Pallàs,⁵² anome-

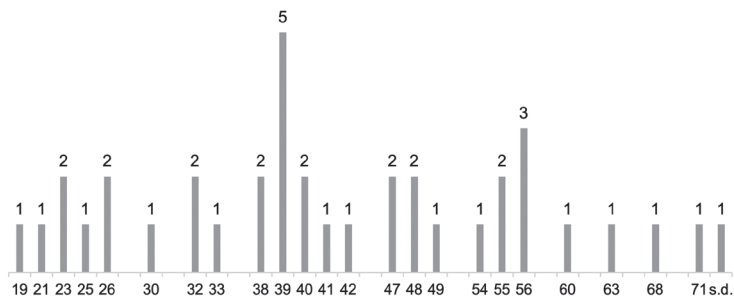
51. Solé i Sabaté i Villarroya i Font, 1989, p. 345.

52. ATMT3, CG Sumaríssim Causa General Olesa, núm. 17502, p. 20, 1550 i 1584.

nat «el Palanganes», no va constar com a «caído por Dios y por España», perquè se'l considerava persona de «mala conducta o depravado». Tot i ser assassinat juntament amb tres persones més el 2 d'agost de 1936 a Castellví de Rosanes, no se'l recordarà entre els *Gloriosos Mártires de Olesa*.⁵³

La repressió republicana va afectar, doncs, 38 persones entre 19 i 71 anys; aproximadament la meitat tenien entre 21 i 45 anys (21: 53,8%). El gràfic 3 mostra la distribució per edats.

GRÀFIC 3. Edat dels assassinats, 1936

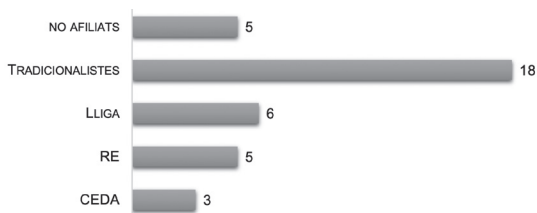
Font: Elaboració pròpia.

Els assassinats van ser per motivacions polítiques i econòmiques. Només cinc persones no tenien cap militància política. Al gràfic 4 es pot observar que els militants tradicionalistes o carlins van ser el grup més perseguit, seguit pels de la Lliga, RE⁵⁴ i la CEDA.

53. Document editat per l'Ajuntament d'Olesa l'agost de 1939.

54. Fundat per Antonio Goicoechea i José Calvo Sotelo.

GRÀFIC 4. Filiació política dels assassinats, 1936

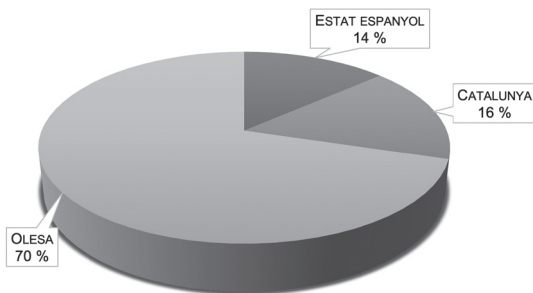

Font: Elaboració pròpia.

L'activitat professional dels assassinats era: onze obrers del sector tèxtil, vuit industrials (propietaris de fàbrica o de negocis), sis directius o encarregats de fàbrica, sis botiguers, tres grans propietaris de terres o habitatges, dos guàrdies civils, un farmacèutic i un sacerdot.

El lloc de naixement de la majoria va ser Olesa (26) i Catalunya (7), i només cinc provenien d'altres indrets de l'Estat, com es pot veure en el gràfic 5.

GRÀFIC 5. Origen dels assassinats, 1936

Font: Elaboració pròpia.

Per a Miguel Ángel del Arco i Claudio Hernández,⁵⁵ la diferència fonamental entre la violència exercida a la zona republicana, d'una banda, i a la zona franquista, d'una altra, rau en el fet que, a la primera, la violència es va concentrar en els primers mesos de guerra i va ser una reacció envers el cop d'estat, mentre que, a la segona, la violència es va perllongar durant tot el conflicte armat i va ser el camí per a l'aniquilació de la República, dels seus dirigents i dels seus simpatitzants. Més encara, com explica Arnabat,⁵⁶ tant la Generalitat de Catalunya com el Govern republicà i tal com ja s'ha esmentat l'Ajuntament d'Olesa varen intentar aturar els assassinats a la rereguarda republicana i, en cap cas, justificar-los. Contràriament, la violència al territori controlat pels rebels, va ser «impulsada, dirigida y protegida» per les màximes autoritats del cop d'estat i per aquells que li van donar suport.

La guerra va provocar la mobilització de tots els recursos disponibles, humans i materials, per lluitar contra la revolta militar. El Govern de la República, el 19 de juliol, va dissoldre les unitats militars i va lliurar l'armament als partits i sindicats compromesos amb la República, que van organitzar milícies. Les milícies estaven organitzades en columnes. La CNT va crear les Milicias Confederales; el Partit Comunista, les Milicias Antifascistas de Obreros y Campesinos; ERC va organitzar la Columna Macià-Companys. Hem localitzat 168⁵⁷ persones que es van allistar voluntàriament a la guerra: 60, un 35,7%, es van incorporar a la Columna Macià-Companys; 59, un 35,1%, a diferents columnes anarquistes (Tierra y Libertad, Ascaso, Durruti, Ortiz); 20, un 11,9% a columnes del

55. Arco Blanco i Hernández Burgos, 2016, p. 78.

56. Arnabat Mata, 2013, p. 53.

57. Berger Mulattieri, 2017; ATMT3; AHMOM.

PSUC (Del Barrio, C. Marx, C. Pajarero); sis, un 3,5 %, van anar amb la Columna Bayo, i 23 més, 13,7 %, van ser voluntaris sense que en coneguem la filiació política.

Entre aquest grup de voluntaris al front, hi ha vuit olesans que van sortir de Barcelona el 30 d'agost de 1936 en l'expedició que els portaria a Mallorca per integrar-se en la columna Bayo.⁵⁸ En tornar, alguns es van integrar en altres columnes.

A finals de 1936, el Govern del socialista Largo Caballero, amb el Decreto de militarización de las Milicias Populares, va imposar la militarització i l'enquadrament dels voluntaris milicians que foren incorporats com a soldats de lleva. La majoria dels voluntaris van passar a soldats de l'exèrcit de la República i disset van esdevenir oficials o sotsoficials, en el transcurs de la guerra.

(La taula de l'annex inclou la llista dels 168 voluntaris localitzats.)

Olesa era un centre industrial important del sector tèxtil i per atendre les necessitats de l'exèrcit moltes indústries olesanes es reconvertiren per fabricar material de guerra:

L'any 1936, a Olesa hi havia més de vint indústries tèxtils que van ser collectivitzades. S'hi treballava en funció dels esdeveniments. En algunes s'hi produïa material de guerra: a cal Muntaner s'hi feien estabilitzadors per a granades i bombes de mà; a Vilapou s'hi feia roba militar, com caçadores i mantes; a la *serraria* de Cal Pepet Ferrer, s'hi feien estaques per al filat espinós o per a les trinxeres, i al local del Círcol s'hi va instal·lar un petit taller, on treballaven dones, que es dedicaven a teixir jerseis i d'altres peces de roba per a l'exèrcit. Tot aquest material era destinat a l'exèrcit republicà.

58. *Avant*, 4 de setembre de 1936.

També s'instal·là un camp d'instrucció militar que estava ubicat a l'edifici de l'escola nacional actual, Escola Mare de Déu de Montserrat.

El 28 de maig de 1937 es formà un nou govern municipal presidit per Ramon Parera Figueras (ERC). El juliol de 1937 esclatà a Olesa un altre conflicte, conseqüència dels Fets de Maig a Barcelona, que portarà al trencament de les relacions entre la CNT i les altres forces polítiques de l'Ajuntament. La CNT sortí del govern i instal·là a la torre de Cal Vador Bruixa, davant de l'Ajuntament, una metralladora per controlar i amenaçar.

Durant la guerra, Olesa acollí un nombre significatiu de refugiats desplaçats. Per atendre'ls s'habilità el balneari de la Puda i la Casa Blanca, on es concentraren els refugiats assignats a Olesa i Esparreguera, ja que el balneari, molt vinculat a Olesa, es trobava dins el terme d'Esparreguera. Segons Dueñas,⁵⁹ l'abril de 1938 hi havia 1.191 refugiats.

Jaume Garriga Colom, militant d'ERC, va ser l'últim alcalde del període republicà (27-7-1938 / 26-1-1939) i va accedir a l'alcaldia en uns moments de tensió en la vida política local en els quals el Consell Municipal feia temps que no es reunia.⁶⁰ El grup de la CNT s'incorpora de nou al govern municipal presidit per Garriga. La nova corporació va estar formada per sis regidors d'ERC, sis de la CNT, sis del PSUC, dos d'ACR i dos d'UR.⁶¹

59. Dueñas Iturbe, 2007b, p. 219.

60. L'últim ple convocat per Ramon Parera va ser el desembre de 1937; cinc mesos després es tornà a reunir el Consell Municipal per elegir un nou alcalde.

61. AHMOM, Llibre d'actes municipals 1936-1939.

ÍNDIX

AGRAÏMENTS	5
PRÒLEG	7
ABREVIACIONS	II
1. Introducció	15
2. Context històric i social	21
3. La Segona República	25
4. El <i>Pronunciamiento</i> franquista i la guerra	35
Víctimes de la repressió republicana	41
5. Ocupació franquista i primeres repressions	51
6. Impacte demogràfic de la guerra i la repressió	73
7. Morts prematures	83
8. Morts i desapareguts al front de guerra	101
9. Camps de concentració i batallons disciplinaris	125
10. Morts a presó	149
11. Penes de mort	155

12. Consells de guerra, presó i expedients de depuració	163
13. Orfes, vídues i vidus	195
14. La vida a l'Olesa franquista	225
15. La Ley de Responsabilidades Políticas	241
<i>L'espoli del patrimoni popular:</i>	
<i>El Círcol i la Unió Obrera Olesana</i>	<i>249</i>
16. Exili	253
<i>Criteris i metodologia</i>	<i>253</i>
<i>Els exiliats</i>	<i>256</i>
<i>Fugida cap a la frontera francesa</i>	<i>267</i>
<i>Formes d'exili</i>	<i>272</i>
<i>Exili curt</i>	<i>273</i>
<i>La repressió dels qui tornen</i>	<i>277</i>
<i>Exili llarg i permanent</i>	<i>279</i>
<i>Les companyies de treballadors estrangers (CTE)</i>	<i>285</i>
<i>Participació a la Resistència francesa</i>	<i>291</i>
<i>Legió Estrangera francesa</i>	<i>293</i>
<i>Deportació: camps de concentració i treball forçat</i>	<i>294</i>
<i>No retorn</i>	<i>303</i>
<i>Reemigració</i>	<i>304</i>
<i>Reagrupament i exili interior</i>	<i>332</i>
CONCLUSIONS	337
ANNEX	343
FONTS I BIBLIOGRAFIA	355
ÍNDIX ONOMÀSTIC	367
ÍNDIX DE GRÀFICS	401
ÍNDIX DE TAULES	403

La victòria franquista a la Guerra Civil va significar la imposició del règim totalitari franquista que, des de l'inici, va establir clarament qui eren els vencedors i qui els vençuts. Durant el conflicte, la repressió es va institucionalitzar i la maquinària per perseguir i eliminar els culpables del *terror rojo* es va posar en marxa. Dins del marc d'una nova «justícia», pensada específicament per exterminar tots els vestigis de la República, la implacable repressió franquista va adoptar moltes cares: l'assassinat, la humiliació pública, la coacció social i econòmica, l'empresonament, els treballs forçats i l'exili.

L'acarnissament envers els vençuts va provocar que la població restés en un estat de silenci i d'oblit imposat, que es va perpetuar dècades després de la mort de Franco, vivint immersos en la cultura de la por.

Aquest llibre recupera la memòria de les 1.754 víctimes olesanes causades pel franquisme. Com diu Oriol Dueñas en el pròleg: «Sense ells, la història d'Olesa de Montserrat queda irremeiablement incompleta».

